

Apályos drámatörténeti időszakban élünk

Radnóti Zsuzsa, a Vígszínház dramaturgja a hetvenes évektől kezdve vesz részt abban a munkában, melyet kissé költőien fogalmazva a kortárs magyar dráma ápolásának, azaz színpadra segítésének szoktunk nevezni. Azok közé tartozik, akik megbízható áttekintéssel bírnak több drámafró nemzedék munkásságáról.

– Egyik tanulmányában a történelmi, társadalmi, tehát közösségi súlypontú magyar dráma hatvanas, hetvenes évekbeli aranykoráról ír. Nemzeti drámánkkal kapcsolatban rendszerint elégikus hangnemben nyilatkozunk, ezért furcsa ez a megközelítés.

– Valóban. De a magyar dráma általános viszonyaihoz képest a hatvanas, hetvenes, sőt a nyolcvanas évek eleje is nagy korszaknak minősíthető. Ha e korszakot ilyen tág időhatárok között mérjük ki, észre kell vennünk, hogy ekkor egyszerre három generáció nyilatkozhatott meg a színpadon. Németh László, Illyés Gyula heroikus, nemzeti, morális kérdéseket feltáró drámái mellett fénykorát élte az akkori középnezedék sokkal diszharmonikusabb világa. De például Csurka István, Hernádi Gyula, Fejes Endre, Örkény István, Páskándi Géza, Sütő András vagy Eörsi István még mindig a közösségi eszményt próbálja megfogalmazni vagy épp annak elvesztését siratja, míg az őket követő nemzedék – például Nadas Péter – már egyre inkább elfordul az elsődlegesen társadalmi, történelmi látásmódtól, egyre inkább az individuum kerül a középpontba. A legfiatalabb drámaírók – Márton László, Garaczi László és Kárpáti Péter – nemzedéke pedig már teljesen közömbös a hagyományos szemléletben még centrális fontosságú társadalmi, történelmi, közösségi témák iránt.

– Ez az elmúlt harminc év drámaelméleti íve. Mostanában viszont – igen gyakorlatiasan – sokan azt is megkérdézik: miért nem kerülnek elő a fiókokból olyan nagy művek, melyeket a korábbi kultúrpolitika háttérbe szorított?

– Jó néhány kiváló dráma sokáig maradt fiókban, mivel a hatvanas, hetvenes évek kultúrpolitikája akadályozta színpadra vitelüket. Talán a legismertebb példák: Illyés Kegyenec, Weöres A kétféjd fenevadja, Örkény István Pisti a vérzivatarban című darabja, Nadas Péter Találkozás, Kornis Kozmája vagy Eörsi István műve, A kihallgatás. De előbb-utóbb, azaz 1989-ig minden jelentős művet bemutattak.

– Eszmeifuttatások sokasága szól annak a közös nyelvnek az elvesztéséről, mely régenre eltette a művészet és a közönség kapcsolatát. Hogyan fest mindez a kortárs magyar dráma szemszögéből?

Radnóti Zsuzsa nemrégiben járt Székesfehérváron, a Vörösmarty Társaság által rendezett Örkény-emlékülésen. Szép és termékeny kapcsolat volt az övék, nemcsak felesége, ideális munkatársa is volt a zseniális írónak

– Az olyan apályos drámatörténeti időszakban, mint amilyen a mostani, nehéz az eligazodás: véget ért egy korszak, az átmenet pedig gyakran eltakarja azokat az eddig ismeretlen, új jelenségeket, melyek megfogalmazása a drámaíródalomra vár. A művészet társadalmi szerepe került válságba. A magyar dráma nagy korszaka – és ugyanez érdekes módon a nyugati dráma is fénykorát élte – azt jelentette, hogy akkoriban értelmiségi létünk szerves része volt a színház és a film, mert egy-egy kiemelt alkotásban a kor lényeges kérdéseire kaptunk választ. Itthon persze a szabadság és a kimondhatóság hiánya miatt volt ennire fontos ez a két műfaj, de érdekes módon akkoriban nyugaton is sokkal jelentősebb és sokkal inkább gondolatformáló szerepe volt, mint manapság. A körülmények második, de a parabola-dramák, a történelmi társadalmi példázatok kora itt is ott is lejárt, az abszurd eljutott a csúcspontjára, majd lehanyatlott. Az a tapasztalatom, – mint már említettem –, hogy a drámaírók ma inkább individuális problémák iránt érdeklődnek, de ezt nem tarthatjuk beszűkülésnek, hisz ily módon előtérbe kerülnek olyan fontos kérdések, mint például a szeretet, a szolidaritás érzése – vagy a létezés politika mentes és tisztán morális szemlélete.

– Mellékszereplők kora címmel kötetet állít össze azokból a tanulmányaiból, melyek a közelmúlt drámáit elemzik. Miért választotta ezt a címet?

– Bereményi Géza és Nadas Péter írásaiban fedeztem fel először, hogy ez a generáció csalódott az apákban, pontosabban a klasszikus apa-képben, sőt lassan már nem is kerestem olyan tekintélyt, akire fel lehetett nézni. Ezzel függ össze, hogy nincsenek többé nagy formátumú hősök – a

drámaírók ugyanis nem találnak olyan figurákat, akik valóban eszmények, példaképek, kiemelkedő személyiségek lennének, törpe kort látnak maguk körül, ahogyan például Márton László fogalmaz. Így a drámai szerkezetben az egymásmellé rendelés elve érvényesül, tehát az egész olyan, mintha csupa mellékszereplő, epizódista mozogna a színpadon. A címmel szeretnék utalni Lengyel Péter kiváló és sokáig betöltött regényére, a Mellékszereplőkre.

– Világzerte létrejönnek azok a műhelyek, melyek gondozzák, ápolják, felnevelik az új drámai kísérleteket, mert az is világos, hogy a színház motorja a kortárs dráma. Nálunk a zalaegerszegi Nyílt Fórum képviseli ezeket a törekvéseket. Radnóti Zsuzsa a kezdetektől fogva egyik szellemi szervezője e vállalkozásnak. Hogyan indult a Fórum?

– Szép szakmai pillanat volt, amikor az egyik dramaturg öszszefüzetelen, Békés Pál amerikai tapasztalatait meghallgatva megszületett a Fórum ötlete. Böhm György dramaturg közvetítésével Ruszt József, a zalaegerszegi színház akkori igazgatója otthont adott ennek a kezdeményezésnek, az első Fórumot így meg is tarthatuk 1985-ben. Évente néhány napos találkozót tartunk: fiatal, még nem befutott vagy a pálya kezdetén álló drámaírók műveit tűzzük ki elemzésre, illetve kísérleti színpadi, úgynevezett mini-bemutatókra, a cél az, hogy kipróbáljuk a szövegek színpadképességét, színházi tapasztalathoz segítsük az írókat, illetve felhívjuk a figyelmet egy-egy bemutatásra érdemes műre vagy egy tehetséges drámaíró személyére. A Nyílt Fórum évek óta tartó működésével hozzájárult ahhoz, hogy a legfrissebb drámai alkotásokat megismerhesse és megítélhesse a közvélemény.